Arabian Journal of Science

ISSN:2308-5703

Impact factor:13.5 *International Multidisciplinary Online Journal* July, 2026

TEXNOLOGIK STARTAPLARNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH SAMARADORLIGI

Mirzapo‘latova Fotima Sanjar qizi

Qarshi Davlat Universiteti

Iqtisodiyot kafedrasi 3-kurs talabasi

ORCID: 0009-0000-8363-9632

E-mail:mirzapolatovafotima@gmail.com

ANNOTATSIYA: Mazkur ilmiy maqolada texnologik startaplarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning iqtisodiy ahamiyati, innovatsion rivojlanishga ta'siri hamda zamonaviy iqtisodiyotdagi o'rni tahlil qilinadi. So'nggi yillarda dunyo mamlakatlarida startap ekotizimini rivojlantirish iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan. Ayniqsa, raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi texnologik startaplarning innovatsiyalarni tijoratlashtirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulotlar ishlab chiqarish va eksport salohiyatini oshirishdagi rolini kuchaytirdi. Maqolada O'zbekiston Respublikasida texnologik startaplarni qo'llab-quvvatlash bo'yicha amalga oshirilayotgan davlat siyosati, IT Park faoliyati, venchur moliyalashtirish mexanizmlari, soliq imtiyozlari hamda innovatsion infratuzilmaning rivojlanish holati ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, AQSH, Isroil, Singapur va Janubiy Koreya tajribasi asosida davlat tomonidan startaplarni qo'llab-quvvatlashning samarali mexanizmlari o'rganiladi. Tadqiqot natijasida O'zbekiston startap ekotizimini rivojlantirishning mavjud muammolari aniqlanib, ularni bartaraf etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: startap, innovatsiya, texnologik startap, venchur kapital, IT Park, raqamli iqtisodiyot, davlat qo'llab-quvvatlashi, innovatsion iqtisodiyot, tadbirkorlik, investitsiya.

KIRISH XXI asrda bilimlar iqtisodiyoti va raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida innovatsiyalar mamlakatlarning iqtisodiy raqobatbardoshligini belgilovchi eng muhim omillardan biriga aylandi. WIPO ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilgi Global Innovation Index reytingida Isroil, Singapur va Janubiy Koreya kabi mamlakatlar eng yuqori o'rinlarni egallagan bo'lib, ularning har biri YaIMda ilmiy tadqiqot va rivojlanish (R&D) xarajatlarining ulushini yildan-yilga oshirib bormoqda (WIPO, 2024). Bugungi kunda Apple, Google, Microsoft, Amazon, Tesla va NVIDIA kabi dunyoning eng yirik kompaniyalari ham o'z faoliyatini kichik innovatsion startap sifatida boshlagan. Dunyodagi "unicorn" startaplar — bozor qiymati 1 mlrd dollardan oshgan kompaniyalar — soni 2024-yilga kelib 1 200 dan oshdi (CB Insights, 2024). Bu ko'rsatkich innovatsion tadbirkorlikka davlat va xususiy investitsiyalar oqimining kuchayganini tasdiqlaydi. Texnologik startaplar odatiy biznes subyektlaridan farqli ravishda yuqori tavakkalchilik darajasiga ega bo'lsa-da, ular iqtisodiyotning eng tez rivojlanadigan segmenti hisoblanadi. Shu sababli rivojlangan davlatlarda hukumatlar grantlar, soliq imtiyozlari, venchur fondlari, biznes inkubatorlari va akseleratorlar orqali startaplarni faol qo'llab-quvvatlaydi. O'zbekistonda ham so'nggi yillarda innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi. "Raqamli O'zbekiston– 2030" strategiyasi, IT Park Uzbekistan faoliyati, Yoshlar texnoparklari, universitet inkubatorlari va startap tanlovlari mamlakatda innovatsion ekotizimni shakllantirishga xizmat qilmoqda. Biroq venchur kapital bozorining rivojlanmaganligi, xalqaro investorlar sonining kamligi, ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirishdagi muammolar hamon dolzarb bo'lib qolmoqda. Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi texnologik

startaplarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash samaradorligini baholash, O'zbekiston tajribasini xalqaro amaliyot bilan taqqoslash hamda startap ekotizimini rivojlantirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdir

TADQIQOTNING MAQSADI VA VAZIFALARI ***Tadqiqotning maqsadi*** — texnologik startaplarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini iqtisodiy jihatdan tahlil qilish, ularning innovatsion rivojlanish va iqtisodiy o'sishga ta'sirini baholash hamda O'zbekiston sharoitida ushbu tizim samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy tavsiyalar ishlab chiqishdir. Tadqiqot vazifalari: texnologik startap tushunchasining nazariy asoslarini o'rganish; davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning xalqaro tajribasini tahlil qilish; O'zbekistonda startap ekotizimining rivojlanish holatini baholash; mavjud muammolarni aniqlash; startap siyosatini takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqish.

Tadqiqot vazifalari - texnologik startap tushunchasining nazariy asoslarini o'rganish; davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning xalqaro tajribasini tahlil qilish; O'zbekistonda startap ekotizimining rivojlanish holatini baholash; mavjud muammolarni aniqlash; startap siyosatini takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqish.

TEXNOLOGIK STARTAPLAR: NAZARIY ASOSLAR So'nggi yillarda innovatsion iqtisodiyotning rivojlanishi bilan bir qatorda "startap" tushunchasi ilmiy adabiyotlarda keng qo'llanila boshladi. Amerikalik tadbirkor va olim Steve Blank startapni "takrorlanuvchi va kengaytiriladigan biznes modelini izlayotgan vaqtinchalik tashkilot" deb ta'riflaydi (Blank, 2012). Uning fikricha, startapning asosiy vazifasi mavjud bozorni takrorlash emas, balki yangi bozor yaratish yoki mavjud bozor uchun innovatsion yechim taklif qilishdir. Tadbirkorlik bo'yicha mashhur mutaxassis Eric Ries startapni yuqori noaniqlik sharoitida yangi mahsulot yoki xizmat yaratishga intilayotgan tashkilot sifatida izohlaydi (Ries, 2011). U tomonidan ishlab chiqilgan Lean Startup konsepsiyasi bugungi kunda dunyoning ko'plab universitetlari va biznes inkubatorlarida qo'llaniladi. Iqtisodiy nazariyada esa Joseph Schumpeter "ijodiy vayronkorlik" (Creative Destruction) nazariyasiga ko'ra, innovatsiyalar eski texnologiyalar va biznes modellarini yangilari bilan almashtiradi (Schumpeter, 1942). Jahon banki va OECD ekspertlarining ta'kidlashicha, davlat tomonidan samarali qo'llab quvvatlangan startaplar yuqori texnologiyali mahsulotlar ishlab chiqarish, eksportni kengaytirish, yuqori malakali ish o'rinlarini yaratish hamda mamlakatning global innovatsion reytingdagi o'rnini yaxshilashga xizmat qiladi (World Bank, 2023; OECD, 2023).

Startap ekotizimining asosiy elementlari

	Ekotizim elementi	Asosiy vazifasi
1.	Innovatsion tadbirkorlar	G'oyani biznesga aylantirish
2.	Universitetlar va ilmiy markazlar	Ilmiy bazani ta'minlash
3.	Biznes inkubatorlar	Dastlabki qo'llab-quvvatlash
4.	Akselerator dasturlari	Tez o'sishni ta'minlash
5.	Venchur kapital fondlari	Moliyalashtirish
6.	"Business angel" investorlar	Dastlabki moliyalashtirish va mentorlik
7.	Davlat tashkilotlari	Siyosat va tartibga solish

Davlat qo'llab-quvvatlashining asosiy mexanizmlari

1. Grant dasturlari. Davlat innovatsion loyihalarni moliyalashtirish uchun qaytarilmaydigan mablag'lar ajratadi. AQSHning SBIR dasturi doirasida yiliga 3,7 mlrd dollardan ortiq grant ajratiladi (U.S. SBA, 2023).

2. Soliq imtiyozlari. Startap kompaniyalariga foyda solig'i, ijtimoiy soliq yoki bojxona to'lovlari bo'yicha yengilliklar beriladi.

3. Venchur kapitalini rivojlantirish. Yuqori tavakkalchilikka ega innovatsion loyihalarni moliyalashtirish uchun davlat va xususiy sektor hamkorligida investitsiya fondlari tashkil etiladi.

4. Biznes inkubator va akseleratorlar. Yosh tadbirkorlarga ofis, mentorlik, huquqiy maslahat va investorlar bilan uchrashuvlar tashkil etiladi.

5. Universitet–biznes hamkorligi. Ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirish orqali yangi startaplar tashkil etiladi.

O'ZBEKISTONDA QO'LLAB-QUVVATLASH TIZIMI So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirish va texnologik tadbirkorlikni rag'batlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. "Raqamli O'zbekiston– 2030" strategiyasi doirasida davlat boshqaruvi, ta'lim, sog'liqni saqlash, bank moliya, sanoat va xizmatlar sohasida keng ko'lamli raqamlashtirish ishlari amalga oshirilmoqda. Texnologik startaplarni rivojlantirishda IT Park Uzbekistan alohida o'rin egallaydi. 2019-yilda tashkil etilgan IT Park hozirgi kunda Markaziy Osiyoning eng yirik innovatsion platformalaridan biriga aylandi. IT Park ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilga kelib rezidentlar soni 1 000 dan oshdi, IT sohasidagi eksport hajmi 1 mlrd dollardan oshdi, 30 000 dan ziyod yuqori malakali ish o'rni yaratildi (IT Park Uzbekistan, 2024).

Jadval 1. O'zbekistonda IT Park faoliyatining asosiy ko'rsatkichlari (2019–2024)

Ko'rsatkich	2019	2021	2023	2024
Rezidentlar soni	90	350	750	1 000+
IT eksport hajmi (mln $)	170	380	820	1 000+
Yaratilgan ish o'rinlari	7 000	15 000	26 000	30 000+
Soliq imtiyozlari (mln $)	12	28	55	75+

Asian Development Bank (ADB) ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilda O'zbekistonda texnologik startaplarga jalb qilingan xususiy investitsiyalar hajmi 50–70 mln dollarni tashkil etgan bo'lib, bu mintaqaviy raqobatchilar ko'rsatkichidan sezilarli darajada past (ADB, 2023). Startaplarni qo'llab quvvatlashda ta'lim tizimi ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. "Bir million o'zbek dasturchilari" loyihasi, IT akademiyalari va xalqaro sertifikatlash dasturlari yoshlarning zamonaviy kasblarni egallashiga xizmat qilmoqda.

XULOSA O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda texnologik startaplarni qo'llab-quvvatlash bo'yicha muhim institutsional asoslar yaratilgan bo'lsa-da, davlat siyosatini yanada takomillashtirish zarur.

1. Milliy Venchur Jamg'armasini tashkil etish. Isroil Yozma dasturi tajribasida davlat 100 mln dollar ajratishi natijasida xususiy sektor 10 barobar ko'p investitsiya jalb qildi.

2. Har bir oliy ta'lim muassasasida startap inkubatorini tashkil etish. Texnologiyalar transferi markazlari (TTO) ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirish samaradorligini oshiradi.

3. IT Park bilan hamkorlikda yillik milliy startap tanlovlarini muntazam o'tkazish va g'oliblarni xalqaro akselerator dasturlariga yo'naltirish.

4. Startaplarni xalqaro bozorlarga olib chiqish uchun eksport dasturlarini yo'lga qo‘yish

Sun'iy intellekt, yashil texnologiyalar, biotexnologiya va kiberxavfsizlik startaplarini ustuvor qo'llab-quvvatlash. WEF (2024) bashoratiga ko'ra, ushbu yo'nalishlar 2030-yilga kelib global iqtisodiyotning asosiy kuchiga aylanadi. 6. Innovatsion korxonalar uchun birinchi uch yil davomida soliq rag'batlarini qo'llash. Bu startaplarning dastlabki bosqichda moliyaviy barqarorligini ta'minlaydi. 7. Ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirish va patent olish tartiblarini soddalashtirish. WIPO statistikasiga ko'ra, O'zbekistondan 2023-yilda berilgan xalqaro patent arizalari soni 120 ta — Janubiy Koreyadagi 22 000 dan oshiq ko'rsatkich bilan solishtirganda juda past (WIPO, 2024).

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF–6079-son Farmoni. *"Raqamli O‘zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida*.
2. World Economic Forum. (2025). *The Future of Jobs Report 2025*. Geneva: World Economic Forum.
3. International Labour Organization (ILO). (2024). *World Employment and Social Outlook: Trends 2024*. Geneva: ILO.
4. World Bank. (2021). *World Development Report 2021: Data for Better Lives*. Washington, DC: World Bank.
5. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2024). *OECD Digital Economy Outlook 2024*. Paris: OECD Publishing.
6. United Nations Development Programme (UNDP). (2025). *Digital Economy Country Assessment: Uzbekistan*. New York: UNDP.
7. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. (2025). *O‘zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy holati to‘g‘risida statistik to‘plam*. Toshkent.
8. O‘zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi. (2024). *Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish bo‘yicha yillik hisobot*. Toshkent.
9. IT Park Uzbekistan. (2024). *2024-yil yakunlari bo‘yicha IT Park faoliyati va IT xizmatlari eksporti to‘g‘risida hisobot*. Toshkent.